

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים ושלושה רבעים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

- פרק ראשון – שירה (שירת ימי-הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני – סיפור קצר
פרק שלישי – דרמה
פרק רביעי – רומאן ונובלה
פרק חמישי – שיר שלא נלמד

מארבעת הפרקים הראשונים יש לבחור בשלושה פרקים, וענה על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות; סה"כ 90 נקודות).
הפרק החמישי הוא חובה. ענה על השאלה שבו (10 נקודות)

- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

- ד. הוראות מיוחדות:
(1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה) רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, והשני והשלישי והרביעי עליך (שאלות 1-20) עליך לענות על השאלות בשלושה פרקים בלבד, לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות).

פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק השירה (שאלות 1-10), ענה על שתי שאלות, רל ישאלה וזל ישיר מאח מיסורר אחר (לרל ישאלה – 15 נקודות)

שירת ימי הביניים

1. בחר באחד משני השירים: "לב במזרח" או "יפה נוף" וענה על שני הסעיפים א – ב שאחריהם.

לבי במזרח / יהודה הלוי

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב-

איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב?

איכה אשלם נדרי ואסרי, בעוד

ציון בקבל אדום ואני בקבל ערב?

5 יקל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו

יקר בעיני ראות עפרות דביר נערב!

יפה נוף / יהודה הלוי

יפה נוף, משוש תבל, קרחה למלך רב,

לך נכספה נפשי מפאתי מערב!

המון רחמי נכמר פי אזכרה קדם,

כבודך אשר גלה ונגד אשר חרב.

5 ומי יתנני על פנפי נשרים, עד

ארנה בדמעתי עפרך ויתערב!

דרשתיך, ואם מלפך אין כן ואם במקום

צרי גלעדך – נחש שרף וגם עקרב.

הלא את אבניך אחונן ואשקם

10 וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

א. מה הם הרגשות שמבטא הדובר בשיר שבחרת? בתשובתך הבא מהשיר שתי דוגמאות לרגשות

אלה, והסבר אותן. (9 נקודות)

ב. הסבר כיצד שניים מהאמצעים האמנותיים בשיר שבחרת תורמים להדגשת רגשותיו של

הדובר. (6 נקודות)

המשך בעמוד 3/

שירת ביאליק

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צַנַח לוֹ זְלִזְל / חיים נחמן ביאליק

צַנַח לוֹ זְלִזְל עַל-גֵּדֶר וַיָּנֵם -
כִּה יִשָּׁן אָנֹכִי:
נָשַׁל הַפְּרִי - וַיִּמָּה-לִי וּלְגִזְעִי,
וַיִּמָּה-לִי וּלְשׁוֹכֵי?

נָשַׁל הַפְּרִי, הַפְּרִיחַ כָּבֵר נִשְׁכָּח -
שָׁרְדוּ הָעֵלִים -
יָרַגְזוּ יוֹם אֶחָד הַסַּעַר - וַנִּפְּלוּ
אֲרָצָה חֲלָלִים.

אַחַר - וַנִּמְשְׁכוּ לִילוֹת הַזְּנוּעָה,
לֹא מְנוּחָה וּשְׁנֵת לִי,
בְּרֶדֶד אֶתְחַבֵּט בְּאֶפֶל וְאֲרָצִין
רֹאשִׁי אֶל-כַּתְּלִי.

וְשׁוֹב יִפְרַח אָבִיב, וְאָנֹכִי לְבִדִי
עַל-גִּזְעֵי אֶתְלָה -
שָׁרְבִיט קָרְחַ, לֹא צִיץ לוֹ וְפָרַח,
לֹא-פְרִי וְלֹא-עֵלָה.

2. איזו עונה מעונות השנה מיוצגת בכל אחד מבתי השיר?

הסבר כיצד השימוש בעונות השנה המתוארות בשיר בונה את משמעותו.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן באליק

כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את-בקר חיייהם הרנינה;
ואני גודל כך, נשתפתי מלב
תחת פנפי השכינה.

בדר, בדר נשאיתי, והשכינה אף-היא
בנה? מינה השבורה על-ראשי הרעידה.
נדע לבי את-לבה: חרד חרדה עלי,
על-בנה, על יחידה.

בכר נתגרשה מכל הזויות, רק-עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה -
בית-המדרש - ותחכס בצל, נאהי
עמה יחד בצרה.

וכשפלה לכבי לחלון, לאור,
וכשצר-לי המקום מתחת לכנפה -
בבשה ראשה בכתפי, נדמעתה על-דף
גמתי נטפה.

חרש בכתה עלי ותתפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."

וכעין סיום של-קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה נחרדה כאחת,
שמעה אני בבכי החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרוחת -

כיצד בא לידי הביטוי לאורך השיר הקשר הרגשי העמוק בין הדובר לשכינה?
בתשובתך הראה גם כיצד הלשון הציורית מבטאת קשר זה.

/ המשך בעמוד 5 /

שירת המאה ה-20

שירי לאה גולדברג

4. קרא את השיר שלפניך, טענה על השאלה שאחריו.

לתמונת אמא / לאה גולדברג

תמונתך כה שלנה: את אחרת,

קצת גאה ונבוכה על שאת – אמי

מלנה בדמעה ובחיוך מותרת

ומעולם אינך שואלת "מי?"

לא רגזת, לא תמהת, עת באתי אליך

מדי יום ביומו ואמרת "תני!"

את הכל הבאת לי כמו ידך

רק מפני שאני – אני.

יותר ממני את היום זוכרת:

ונפשך כבר פתחה את יגון-לדותי,

עת תבוא אליך הפת הבוגרת

תביא את יאוש תוגתה שקגרה.

כן, אבוא רצופה ולא אשא לשלומך

לא אבכה בתיקך, לא אלחש "אמי!"

את תדעי:

זה שעזבני היה יקר לי ממך

ולא תשאליני: "מי?"

הבת הבוגרת מגיעה להבנה של מערכת היחסים עם אמה כשהיא עומדת מול תמונת האם.

לאיזו הבנה מגיעה הבת, וכיצד הבנה זו מעוצבת בשיר?

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אהבתה של תרזה די-מון / לאה גודלברג

מה ישאר? מלים, מלים באפר
מאש הזאת שבה לבי אכל,
מחרפתי, מכל אשרי הדל
רק אותיות התומות בספר.

מי יאמין בהעלם הגל
בעצמתו אשר אינה חזרת –
לו גם נותר בכסות-חולות חזרת
סימן של מגעו, רפה וקל?

פלטה אהבתי את אלמגיה,
נדיגים שנזדמנו בחוף
אספו אותם נישאום הרחק.

וזה משתעמם בהם נוגע,
ובעולם חופז וכן-תלוף
הזמן בהם כילד ישחק.

השיר עוסק בשני נושאים: הקשר בין אהבה לשירה והיחס של הקוראים לשירה.
הסבר כיצד הלשון הציורית מבטאת נושאים אלה?

6. לפניך שיר א (בדרך) ממחזור השירים **מְשִׁירֵי הַבֵּן הָאוֹבֵד**.
קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

בְּדֶרֶךְ / לאה גולדברג

וּבְדֶרֶךְ אָמְרָה לוֹ הָאֶבֶן:

פְּעַמַיךָ כְּבָדוֹ כָּל כֶּן.

הָאֶתָּה – אָמְרָה לוֹ הָאֶבֶן –

תַּחֲזֹר לְבֵיתְךָ הַנִּשְׁכָּח?

וּבְדֶרֶךְ אָמַר לוֹ הַשִּׁיחַ:

קוֹמְתֶךָ שָׁחָה מְאֹד,

אֵיךְ תִּגִּיעַ – אָמַר לוֹ הַשִּׁיחַ –

אֵיךְ תִּגִּיעַ הַלֹּךְ וּמַעוֹד.

וְעַמְדוֹ צִיּוּנֵי הַדֶּרֶךְ

לֹא הִפִּירוּ בְּאִישׁ הַזֶּר,

נִהְיוּ צִיּוּנֵי הַדֶּרֶךְ

מְזַדְקָרִים וְדוֹקָרִים כְּדֶרֶךְ.

וּבְדֶרֶךְ קִרְאָה לוֹ הָעֵין:

שְׁפָתֶיךָ יִבְשׁוּ בְּצִמָּא!

וַיִּכְרַע וַיִּשָּׁתְּ מִן הַמַּיִם

וַדְמָעָה נִגְעָה בְּדַמְעָה.

הסבר והדגם מה משקפים המפגשים של הבן האובד על כל העצמים שבדרך.
בתשובתך כתוב גם על הדומה ועל השונה בין המפגשים.

שירי יהודה עמיחי

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גִּשְׁם בְּשָׂדֵה הַקֶּבֶב / יהודה עמיחי

לזכר דיקי

גִּשְׁם יוֹרֵד עַל פְּנֵי רְעִי:
עַל פְּנֵי רְעִי הַחַיִּים אֲשֶׁר
מְכַסִּים רְאֵשֵׁיהֶם בְּשִׁמְיָהּ -
וְעַל פְּנֵי רְעִי הַמֵּתִים אֲשֶׁר
אֵינָם מְכַסִּים עוֹד.

האיפוק והצמצום מאפיינים שיר זה, אך כי מוצגת בו מציאות קשה וכואבת.
הסבר והדגם קביעה זו על פי השיר.

8. קרא את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו.

אָבִי / יהודה עמיחי

זָכַר אָבִי עֲטוּף בְּנֵר לָכֵן
כְּפְרוֹסוֹת לְיוֹם עֲבוּדָה.

כְּקוֹסֵם, הַמוֹצֵיא מְכוּכָעוֹ אֲרָנְבוֹת וּמְגִדְלִים,
הוֹצֵיא מִתּוֹךְ גּוֹפּוֹ הַקָּטָן - אֶהְבָּה.

נְהַרֹת יָדָיו
נִשְׁפְּכוּ לְתוֹךְ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

דמות האב בשיר זה מוצגת באמצעות שלוש תמונות.
תאר כל אחת משלוש תמונות אלה, והסבר כיצד הן מבטאות את יחסו של הבן לאביו.

9. קרא את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו.

לא פְּרוֹשׁ / יהודה עמיחי

לא פְּרוֹשׁ,
לא בְּכַת אַחַת, לא כְּלִי,
אַלּא כְּדֶשָׁא, בְּאַלְפֵי יְצִיאוֹת זְהִירוֹת-יְרֻקוֹת,
לְהִיּוֹת מְסַתֵּר כְּהֶרְבָּה יְלָדִים בְּמִשְׁחָק
וְאַחַד מִחֶפֶשׁ.

וְלֹא כְּגֵבֶר הַיְחִיד,
כְּכֶן-קִישׁ, שְׂמִצָּאוּהוּ רַבִּים
וְעָשׂוּ אוֹתוֹ לְמַלְךְ.
אַלּא כְּגֶשֶׁם כְּהֶרְבָּה מְקוֹמוֹת
מְעַנְנִים רַבִּים, לְהִתְחַלְחַל, לְהִיּוֹת שְׁתוּי
פִּיּוֹת רַבִּים, לְהִיּוֹת נְשׁוּם
כְּאוֹר בַּשָּׁנָה וּמְפָזֵר כְּפִרְיָהּ בְּאַבִּיב.

לא הִצְלִיחַ לְהַחֲדוֹת, הַמְעוֹרָר
בְּשַׁעַר הַרֹפֵא הַתּוֹרֵן,
אַלּא בְּדִפְיֻקוֹת, כְּהֶרְבָּה אֲשֻׁנִּים
בְּכַנִּיסוֹת צְדָדִיּוֹת, כְּהֶרְבָּה דְּפִיקוֹת לֵב.

וְאַחַר-כֵּן הִצְיָאָה הַשְׂקֵטָה, כְּעֶשֶׂן
כְּלִי תְרוּעָה, שֶׁר מִתְפַּטֵּר,
יְלָדִים עֲנִיִּים מִמִּשְׁחָק,
אֶבֶן בְּגִלְגוּלִים הָאֲחֻרוֹנִים

לְאַחַר הַמוֹרֵד הַתְּלוּל, בְּמִקוֹם שְׂמֵתֲחִיל
מִשׁוֹר הַתּוֹרֵר הַגְּדוּל, אֲשֶׁר מְמַנּוֹ,
כְּתַפְלוֹת הַמִּתְקַבְּלוֹת,
עוֹלָה אֶבֶק כְּהֶרְבָּה רְבוּא גְּרֻגִירִים.

איזה רעיון מבטא הדובר בבית השני, ובאילו אמצעים הוא מבטא רעיון זה?
הסבר את הקשר בין הבית השני ובין השיר כולו.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רְאִי, אֲנַחְנוּ שְׁנַיִם מְסַפְּרִים / יהודה עמיחי

רְאִי, אֲנַחְנוּ שְׁנַיִם מְסַפְּרִים,
עוֹמְדִים יַחְדָּיו וּמְתַחַבְּרִים
אוּ מְתַחַסְּרִים, כִּי סוּף-סוּף הַסִּימָן
מִשְ�תַּנָּה מְדַמֵּן לְזָמָן.
הִיא קָשָׁה כָּל-כַּךְ עַד שֶׁהִגְעָנוּ
לְעַמֵּד יַחְדָּיו, וְגַם יִדְעָנוּ
כְּפָלִים שֶׁל אֶשֶׁר, גַּם שְׂבָרִים,
כְּאֶשֶׁר יִקְרָה לְמְסַפְּרִים.
גַּם עֵתָה, תִּחְתַּנְּנוּ, הָעוֹלָם קוֹ שְׂבָר –
אֵל תִּירְאִי, הַבִּיטִי אֵיךְ מֵעַבָּר
לְאוֹתוֹ הִקְוֹ פֶּרַח לְנוֹ עֲכָשׁוּ
הַמְּכַנָּה הַמְּשַׁתֵּף.

נושא עמוק ומורכב בא לידי ביטוי בשיר זה בנימה משועשעת וקלילה.
הסבר והדגם קביעה זו על פי השיר.

פרק שני : ספור קצר

שים לב: אם בחרת בפרק זה, ענה רק על שתיים מהשאלות 11 – 13 (לכל שאלה - 15 נקודות)
על כל אחת משתי השאלות שבחרת עליך לענות על פי ספור אחד.

אין לענות על שאלות 11-12 על פי הספור "מדירה לדירה"

11. בספורים רבים מתואר מצב של זרות וניכור בין בני אדם.
כיצד מצב זה בא לידי ביטוי בספור שלמדת?
הסבר אם המצב הזה מוצג בספור כחסר מוצא או נרמזת אפשרות לתיקונו.
12. את העולם הפנימי של דמות ספרותית אפשר לשקף באמצעים שונים: חלום; תקבולת (אנלוגיה), תיאורי מרחב, מוטיבים מונולוגים פנימיים.
בחר בדמות אחת בספור שלמדת, תאר את עולמה הפנימי, והסבר כיצד אחד או שניים מהאמצעים האלה מסייעים לשקף עול זה.

"מדירה לדירה" – ש"י עגנון

13. לפניך קטע מהסיפור "מדירה לדירה". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
נפל בי לבי פתאום והבטתי על אסקופת הבית. נקייה וצחה עמדה האסקופה וצללי פרחים השתעשעו עליה. אבל אותו תינוק לא ישב שם ולא קפץ עלי ולא נתלה בי ולא פשט את ידיו כנגדי. דמדומים נעו צללי הפרחים על האסקופה, וכל תינוק לא היה שם.

מהו המפנה הבא לידי ביטוי בקטע זה?
הסבר את משמעותו של מפנה זה.

פרק שלישי : רומאן ונובלה*

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 14 – 18
שיום לב : אם יש בשאלה סעיפים א-ב, ענה על שניהם.

14. על שאלה זו אין לענות על פי הרומאנים המוזכרים בשאלות 15 – 18.

ברומאנים רבים נמתחת ביקורת על סדרי החברה ועל ערכיה.

א. הסבר בקצרה מהי הביקורת על החברה, המובעת בשני רומאנים או ברומאן שלמדת. (20 נקודות)

ב. הסבר והדגם כיצד ביקורת זו באה לידי ביטוי באחת משתי היצירות. בסס את תשובתך על סיום היצירה או על הדמויות או על הסמלים שבה. (10 נקודות)

* הערה : אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות המפורטות להלן :
נמלים, עתליה, אחרי הילדות, שונא הניסים, כנורו של יוסי, שלושה ימים וילד,
לב הקיץ לב האור, ח'רבתחזיעה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה, לוויה בצהריים,
המינה ליזה, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, בטבעת החנק, הזקן והים, היונה,
טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, הורתו, ברטלבי, רעידת אדמה בצ'לי.

15. מאדס בובארי / פלובר.

א. תאר את התנהגותה של אמה בשניים מבין שלושת האירועים : הנשף בטירה של המרקוז, היריד החקלאי, ניתוח רגלו של איפוליט. (20 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד מהתנהגות של אמה, שתיארת בסעיף א' על דמותה ועל יחסה למציאות? הסבר את דבריך. (10 נקודות)

16. אנה קרנינה / טולסטוי.

א. תאר את התנהגותה ואת תגובותיה של אנה בשניים מבין שלושת האירועים : פגישתה הראשונה עם ורונסקי, מרוץ הסוסים, ביקורה בחדרו של סריוז'ה בערב יום הולדתו. (20 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד מהתנהגות ומהתגובות של אנה, שתיארת בסעיף א' על דמותה ועל יחסה למציאות? הסבר את דבריך. (10 נקודות)

17. **החטא ועונשו** / דוסטויבסקי

בפגישה הראשונה בין סווידריגאילוב לרסקולניקוב מעיד סווידריגאילוב, כי הוא בשר ודם, ושום דבר אנושי אינו זר לו.
האם עדות זו של סווידריגאילוב על עצמו מתיישב עם דמותו, כפי שהיא מצטיירת בהופעותיו השונות ברומאן? הסבר את דבריך.

18. ענה על השאלה רק על פי אחד מהרומאנים הבאים:

המשפט, ספר הדקדוק הפנימי, התגנבות יחידים, עיר קסומה, מר מאני, שירה, מקדמות, חיי נישואין, זיכרון דברים, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט.

ברומאנים רבים נמתחת ביקורת על סדרי החברה ועל ערכיה.

- א. הסבר בקצרה מהי הביקורת המובעת ברומאן שלמדת. (10 נקודות)
- ב. הסבר כיצד ביקורת זו באה לידי ביטוי ברומאן. בסס את תשובתך על סיום הרומאן או על הדמויות או על הסמלים שבו. (20 נקודות)

פרק רביעי : דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על שאלה אחת מהשאלות 19-20.

על שאלות אלה אפשר לענות רק על פי מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה -20.

מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20.

19. במחזות רבים העלילה מובילה לגילוי של אמת שלא הייתה ידועה לדמויות. מהי האמת שמתגלה במחזה שלמדת, כיצד היא מתגלה, ומהי השפעתה על דמות או על דמויות במחזה?

20. ענה על שני הסעיפים א-ב.

אמצעים דרמטיים, כגון דיאלוגים, אביזרים ותפאורה או סצנות מרכזיות, משקפים או מבליטים את הקונפליקט במחזה.

- א. מהו הקונפליקט במחזה שלמדת? (10 נקודות)
- ב. הסבר כיצד **שניים** מהאמצעים הדרמטיים משקפים או מבליטים קונפליקט זה (20 נקודות)

פרק חמישי: שיר שלא נלמד

שיום לב! פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 21 (10 נקודות)

19. קרא את השיר שלפניך, מאת שלמה אביו, וענה על השאלה שאחריו.

אָתְּ שֶׁהֵיית
תְּקַנָּה מִמְּשִׁית פְּלִחִים
הֵיָה לִי שְׂמֵךְ
לְסִיּוֹט חֲרָטָה.
הֵנָּה רָאִי,
כְּבָרְשֶׁת חוֹטִים
עֵינַי נְעוּד עֵינַי
בִּי נִקְרַעַת

אוֹלָם,
חוֹשְׁבָנִי,
עוֹד מְעַט
אַחֲלִים נְדָאִי מִהַחֲלוּמוֹת.
נְאֻז אֶלְמֵד אֶפִּילוּ –
אֵיךְ לְהִסְפִּין לְצַלְקָת,
אֵיךְ מִתְּפָרִים לְהִרְחִיק
אַצְבָּעוֹת.

תאר את התהליך שעובר על הדובר במהלך השיר.
הסבר כיצד מבנה השיר והלשון הציורית שבו תורמים לעיצוב תהליך זה.

ב ה צ ל ח ה !